

Rýzmberk & Nový Herštejn

2001

1. neperiodický bulletin alejácké
prázdninové archeologie

Hlavní objevy sezóny 2001

Rýzmberk: Fragmenty kulisové brány do druhého nádvoří. Na snímku nahoře zakresluje vyprošťený oblouk Kamila a měří Diana. Na snímku dole pohřbívání oblouku na příští sezónu.

Nový Herštejn: Keramika z 13. století posouvající vznik hradu do období posledních Přemyslovců. (proti dosavadní domněnce vzniku v době lucemburské.)

Významné návštěvy na Rýzmburku:

PhDr. Tomáš Durdík z Archeologického ústavu ČAV, doporučil pokračovat v příštím roce ve výzkumu, nechal zaměřit 2. bránu a převzal s Kamilou Věšínovou vedení výzkumu po dr. Kamenické z PÚ Plzeň.

Mgr. Vlasta Bílková, ředitelka GA

PhDr. Eliška Kunstová, profesorka GA

K. Nováček, archeolog ze Západočeského muzea v Plzni, který doporučil ve výzkumu nepokračovat (plzeňsko – pražská rivalita?).

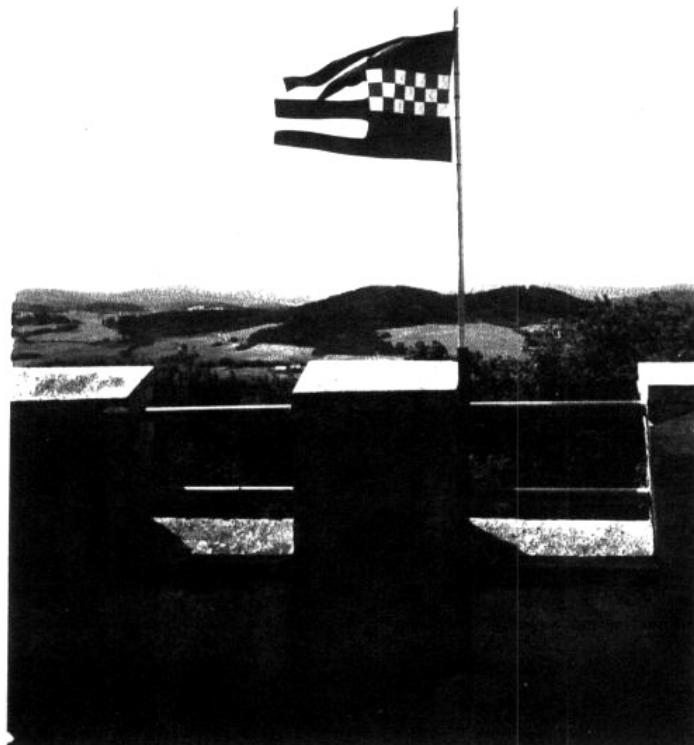
P. Odvodyová, redaktorka DENÍKŮ BOHEMIA

S. Antoš, redaktor a fotograf DENÍKŮ BOHEMIA

J. P. Holý, publicista

J. Löffelman, starosta Kdyně

Zdeněk Procházka a další herštejňáci

Symbioza Rýzmburk - Nový Herštejn

Dan Mattas a Jano Rečo vypomáhali při odkrývání cisterny na Novém Herštejně

Zdeněk Procházka and his strong men pomohli dřevěnými sochory vyprostit oblouk rýzmberské brány ze závalu

Jiří Jánský a Kamila Věšínová pomohli heršejňákům u táboráku vypít slivovici a fernet

prof. Milada Jánská ušila heršejňákům praporec pánů Heršejnských z Velhartic

Víte, že

Richard Wasserbauer, absolvent GA, nyní student japanologie a ČVUT, je nejzasloužilejším veteránem alejácké archeologie? Účastnil se Osvračína 1997 a Rýzmburka 1999, 2000 a 2001.

největším makáčem letošní sezóny se stal Martin Peška se 44 odpracovanými hodinami?

na výplatní listině letos figuruje 59 jmen?

pan M. Brych slíbil na příští rok zvýšit platy o 50%?

byl úspěšně nalezen Honza Kron, který se ztratil v noci při cestě na Rýzmburk? (úspěšný nálezce Diana – gratulujeme!)

Markéta Burdová úspěšně složila maturitní zkoušky v prvním termínu?

Dan Mattas maturoval s pěti (!) jedničkami a uspěl i v přijímacích zkouškách na archeologii?

letošního výzkumu se účastnili jako loni i studenti jiných gymnázií? Letos Lucka Matějková z Keplerky (přijatá na archeologii v Plzni), Jakub Říha z Hellichovky a Markéta Svobodová z Arcibiskupského.

prof. Milada Jánská ušila již třetí praporec držitelů hradu Rýzmburka? Loni dva praporce Švihovských z Rýzmburka a letos Rýzmberských z Janovic.

Diana Toniková a Kamila Solarová připravují na příští rok taneční vystoupení na nově upraveném druhém nádvoří?

Dan Thelen právě včas ukončil právnická studia, nebot' na Rýzmburku spadl na hlavu?

Domažlice

Jiří Jánský, který vede průzkum na hradě Rýzmburk, nám při naší včerejší návštěvě ukázal odkryvanou část brány z prvního do druhého nádvoří.
Foto STANISLAV ANTOŠ

Studenti odkrývají bránu Rýzmburku

VÝZKUM/Zřícenina hradu s rozhlednou bude do čtyřadvacátého července v obležení kopáčů

■ PETRA ODVODYOVÁ

KDYNĚ/RÝZMBERK - Až do 24. července budou hrad Rýzmburk u Kdyně na Domažlicku obývat studenti Gymnázia Nad Alejí v Praze 6, kteří zde po loňské obnově kamenné zdi pod altánem letos odkrývají bránu z prvního do druhého nádvoří.

"Nejedná se o klasický archeologický výzkum. Sa-

možejmě jsme zaznamenali nějaké nálezy, ale nás hlavně zajímá, jak vypadala brána," dozvěděli jsme se od Jiřího Jánského, středoškolského profesora střešovického gymnázia, který dohlíží na práci studentů volitelného archeologického semináře. Nad vše- mi kroky objevitelů hradní historie, kteří zhodnocují své znalosti v praxi, bdí Milan Brych, kastelán Rýzmburku

z KČT Kdyně, který je vlastníkem památky, a výzkum musel samozřejmě povolit Státní památkový ústav v Plzni.

Pražští studenti nejsou v našem kraji žádnými nováčky. Již v letech 1997 a 1998 pracovali na Osvračínsku, kde mapovali tamější bývalý hrad, a odtud se přesunuli na Kdyňsko. "Památkáři dále požadují zakonzervovat dru-

hé nádvoří, na což jsme dostali přesné podmínky, a turisté plánují toto místo, kde dříve bývala téměř džungle, upravit esteticky, aby se zde daly pořádat různé akce s kulisou hradu," vysvětluje dále J. Jánský a dodává: "Současně se pracuje na Novém Herštejně, kde výzkumy vede pan Zdeněk Procházka pod dalším speciálním dozorem."

Domažlice

Archeologický průzkum hradu Rýzmburku na Kdyňsku pod vedením profesora Jiřího Jánského pokračuje i o letošních prázdninách. Studenti pražského gymnázia zde odhalují sutí pohřbenou bránu. Na snímku Martin Peška, Vít Šubrt a Jan Kron (zleva).

Foto STANISLAV ANTOŠ

Vykopávky na Rýzmburku přinesly ovoce

■ STANISLAV ANTOŠ

Rýzmburk - Práce studentů pražského gymnázia vedených prof. Jiřím Jánským na zřícenině hradu Rýzmburka nabývá konkrétní podoby. Po namáhavé práci se jim podařilo odkrýt celou bránu a upravit druhé nádvoří tak, že v budoucnu bude moci toto působivé místo sloužit napří-

klad pro vystoupení skupin historického šermu.

V současné době se čeká na příjezd odborného archeologa, který rozhodne o dalším postupu prací. Jedna strana brány je zachovaná, ta bude zpevněna a vyspárována, druhá je rozsypaná a tlačí na ni seshora kameny ze sesutých zdí. Jakým způsobem tomuto nebezpečí budou zachránci

památky čelit, je zatím otevřené. Po vyfěšení této otázky bude brána zpřístupněna veřejnosti, čímž hrad spravovaný kdyňskými turisty nabýde zase o něco na atraktivností.

Zprovoznění brány má i praktický význam, protože se na zmínované nádvoří bude moci dostat technika pro další údržbu a opravy památky.

Rýzmburk byl od počátku vojenskou pevností střežící Všerubský průsmyk. Hrad byl za třicetileté války dobyt lstí, následně vyhořel a od těch časů se mohutná stavba nachází v rozvalinách. Naštěstí hrad nebyl rozebrán na stavební kámen, a tak se ho pod sesutým zdivem nachází významná část.

Domažlice

Mapování Rýzmburku bude pokračovat

■ PETRA ODVODYOVÁ

Kdyně/Rýzmburk - V úterý 24. července oficiálně skončilo letošní mapování hradu Rýzmburk u Kdyně, na kterém od 14.7. pracovali studenti Gymnázia Nad Alejí v Praze 6. Letos se po obnově kamenné zdi pod altánem zaměřili na bránu z prvního do druhého nádvoří.

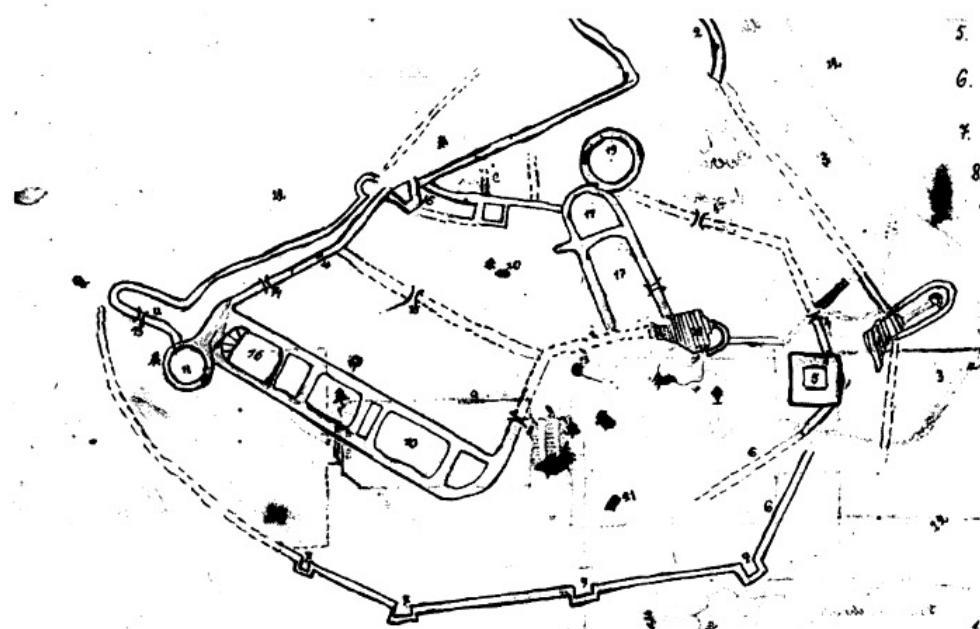
"Při dokončení prací nás navštívil doktor Durdík, který výkopu zaměřil a dal návrhy na další postup prací," sdělil

nám Jiří Janský, profesor pražského gymnázia, který dohlížel na práci studentů volitelného archeologického semináře, který doplnil, "došli jsme na střed brány a našli jsme i nějaké články stavby se středem, ale ty jsme zatím nechali v klidu." V budoucnu by se podle slov J. Janského měla odhalit brána celá.

Změny, které si všimnou všichni návštěvníci Rýzmburku, jsou otevřená cesta do hradu, opravené nádvoří a zakonzervovaná stěna.

Archeologický průzkum brány na hradě Rýzmburku. Příští rok budou studenti pokračovat v hloubení až na základy, aby pak mohla být pravá zachovalá zeď vy spravena a levá rozrušená dozděna do původní podoby.
Foto S. ANTOŠ

Původní plánek Rýzmburka podle devadesát let starých výzkumů.

Foto archiv

Studenti včera odkryli bránu

Rýzmburk - Téměř dvě desítky studentů z pražského gymnázia v těchto dnech provádějí pod vedením profesora Jiřího Jánského fyzicky náročný archeologický průzkum zříceniny hradu Rýzmburk na Domažlicku. Včera dokončili vyčištění zavalené vstupní brány na druhé nádvorí. Nyní čekají na příjezd předního českého odborníka Tomáše Durdíka, který lokalitu zaměří a rozhadne o formě zpevnění odkrytého zdiva. Zpřístupnění brány nemá jen turistický význam, ale také praktický. Do areálu se snadněji dostane technika, která bude pomáhat při rekonstrukci. (toš)

Pražští studenti kopali na Rýzmburku už před 90 lety

■ JAN P. HOLÝ

Při pečlivé četbě článků o rýzmberských vykopávkách, otištěných v našem listě, ožilo mi v paměti barvitě vyprávění mého otce, učitele Prokopa Holého o podobné akci před zhruba devadesáti léty. Tehdy se rozhodlo sedm studentů z takzvané pražské 'Klementárny' prozkoumat a zajistit romantický Rýzmburk, který je upoutal hned na první pohled. Bydleli většinou v našem domku na Bezděkovském předměstí v Domažlicích, jen při zvláště pěkném počasí tábořili beze stanů přímo na

hradě. Musím podotknout, že otcovým tehdejším třídním byl legendární zakladatel českého skautingu Antonín Svojsík a z jeho třídy byl mezi mladými badateli ještě student Josef Soukup, původem, stejně jako můj otec, z Domažlicka. Tyto, samozřejmě nepovolené vykopávky probíhaly o prázdninách v letech 1914 - 1915, kdy byla už válka. Mezi staršími studenty byli, pokud vám - pozdější historik a filosof umučený nacisty, Dr. Evžen Stein (1899), známý cestovatel, pedagog a národnopisec Frank A. Elstner (1901) a velký zájem jevil též o něco

mladší studentík Jan Werich (1905). Hochy na hradě ještě častovala chleby s máslem, buchtami a mlékem nezapomenutelná klíčnice hradu paní 'Káť' Pešková - Kuncová z Podzámčí (1828) a někdy mezi ně zavítal i hrabec správce Eugen Wrbata z Kou-

kalich... Většina jich nesmírně potěšila profesora zeměpisu, historie a filosofie na gymnáziu v Klemencově ulici - známého vědce Rudolfa Bačkovského (1881 - 1964), kterého jsem ještě jako starce osobně dobře poznal. Část zajímavých nálezů měl otec ve svých sbírkách, které si rozebral před mnoha lety Státní archeologický ústav z Prahy s plzeňským západočeským muzeem. Zůstaly mi otcovy obrázky, náčrty a podrobný plánek hradu. Byl totiž dokumentátorem celého průzkumu. V těchto dnech by mu bylo už 99 let...

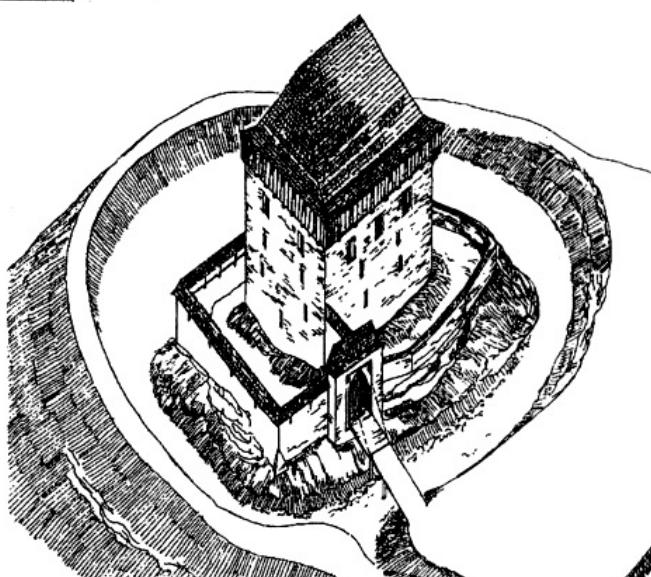
Po požáru hodovali

ZAJÍMAVOST/V krajině řídili kališníci

Z archeologického průzkumu prováděného na hradě Osvračín nejen vyplývá jak objekt skutečně vypadal, ale řada nálezů dovoluje postupovat přímo kriminalisticky a vyvazovat závěry, co se v objektu dělo v jeho posledních dnech.

Zajímavé informace přinesl osteologický rozbor nalezených kostí v paláci. Jedná se o kosti zajíce, slepice, koropťe, holuba, vrány a dalších ptáků, zejména o části kučhyňský zpracovatelné - stehýnka a křidélka. Kosti nebyly spálené, a proto se do hradu musely dostat až po požáru.

Vysvětlení je snad trochu románové, ale do značné míry pravděpodobné. Zřejmě zde po dobytí zůstala posádka vítěze, jež stavbu střežila do návratu hlavního voje, který mezitím táhl dál. V letech 1422 a 1431 tudy procházeli husité pokořit osm kilometrů vzdálený Horšovský Týn. Teprve o něco později, zřejmě při cestě zpět, dobyvatelé objekt zbořili. Je bezpečně prokázáno, že stavbu někdo po velkých blocích dovnitř objektu strhnul. Zřejmě se tak vítězové rozhodli zabránit znovaobnovení opěrného bodu nepřítele.

Pokus o rekonstrukci osvračinského hradu na počátku 15. století.
Kresba ZDENĚK PROCHÁZKA

Profily osobností výzkumu –

badatel s krumpláčem Z. Procházka

Zdeněk Procházka z Domažlic je šťastný člověk. Lze to tvrdit alespoň podle toho, že se mu podařilo propojit svého koníčka s povoláním. Celý život se zajímá o historii a na poli archeologie a průzkumu staveb, byť je amatérem, dosáhl výsledků, které jsou zařazeny v odborné literatuře. Živí jej ale něco jiného, vydavatelská činnost, v níž se opět promítá jeho zájem. Známy jsou jeho turistické průvodce a další literatura, která mapuje bílá místa našeho západočeského kraje.

GLOSA

Místo hrnců zlatáků znalosti

■ STANISLAV ANTOŠ

Archeologická práce Zdeňka Procházky a party lidí, která ho obklopuje, má nádech dobrodružství. Na mysl se dře představa nalezených hrnců plných zlatáků. Skutečnost je však jiná. Nálezy jím učiněné nemají vůbec náboj zisku. Střepy, zbytky pantů, šipky do kuší končí v krabicích v archivu archeologického ústavu, kam spolu s nimi vždy putuje podrobná zpráva, fotografie a plánky průběhu zděva v terénu. Podstatné na tom všem je poznání vlastní historie. Posunutí znalostí o osudu našich předků o dějinách našeho kraje zase o kousek dál. V případě průzkumu hradů Osvračín a Lacobek již mají všechni možnost představit si podobu těchto středověkých staveb. Dokonce je již jasné i jejich osud, přesněji jejich poslední hodiny. Fakta hovoří jasné: Obě pevnosti vyhořely zhruba ve stejný čas, jejich majitelé měli stejnou víru, jinou než husité, kteří tehdy táhli krajem, na hradech byly nalezeny stopy po boji. Z toho se dá vyvodit jediné, staly se oběťmi tehdejších všeobecně vyčerpávajících válek.

Zdivo hradu Lacembok rozebralí vesničané na stavbu svých obydlí

ROZHовор/Zdeněk Procházka uskutečnil na Domažlicku nejeden zajímavý objev

Začneme u archeologie. Za jakých podmínek výzkum provádíte?

Provádím dozor na výzkumech Archeologického ústavu České akademie věd a zúčastňuji se jich. Především se to týká hradních průzkumů, které se uskutečnily za účasti PhDr. Tomáše Durdíka z Prahy.

Můžete uvést, kterých hradů se průzkum v posledních letech týkal?

Byly to zejména hrady Osvračín a Lacembok, oba jsou na Domažlicku. Kromě toho jsme ještě prováděli záchranný průzkum (před rekonstrukcí) tvrze v Puclicích, kde byl také přítomen PhDr. Pavel Břicháček.

V čem byl zajímavý průzkum Osvračína?

Přínosný byl ve dvou rovinách. Především odpovíděl na otázku, jak hrad vypadal a jaká byla jeho historie. Řekl bych, že v obou případech byl průzkum stoprocentním překvapením. Vždy se odbornici totiž domněvali, že na vrcholu kopce stála kulatá věž, jak například zmiňuje August Sedláček, ale ve skutečnosti se jednalo o čtvercový objekt. Osvračinský hrad ze čtrnáctého století byl prakticky totožný s tvrzí v Dolanech. Hrad se "zavřel" do sebe, nikoliv, jak bývá častější, nesesul se po svahu. Také nebyl rozoberán na stavby ve vesnici Osvračín. Onen předchozími autory popisovaný strmý vrch nebyla skála, ale, jak prokázaly průzkumné sondy, hrad sám.

Hovoříte o sondách, můžete nějakou popsat?

Ve vnitřním rohu paláce jsme kopali až pod podlahu do hloubky pět metrů. Při takové hloubce to nebylo dobrý pocit. Byl jsem rád, když jsem se sotí dokopala na dno. Sedmdesát centimetrů bylo spálenisté, teprve pod ním podlaha a pod ní ještě vrstva starších nálezů z předchozího dřevěného hradu, který vznikl koncem třináctého století.

Průzkum prokázal, že hrad vyhofel a pak byl násilně zbořen po celých blocích, které se zřítily do nitra objektu. Stalo se tak v době husitských válek.

Nalezli jste nějaké drobné předměty?

Na nálezy byl osvračinský hrad poměrně chudý. Zřejmě se před jeho zánikem v něm dlouho nebydlelo. Ve spále-

ništi jsme našli tři šípky, hrot kopí a poměrně málo keramických střepů.

Jak vypadala situace na hradu Lacembok?

Byl to právě opak osvračinského hradu, byl Lacembok stojí podstatně dál od první obydlené vsi, Krchleb. Na

Z hlediska archeologie užitek nepřináší. Vyberou pouze kovové předměty, v lepším případě si je nechají doma ve svých sbírkách, v horším je hned prodají do Německa. Kopají většinou na stránkách u památkových objektů, protože přímo v prostorách zřícenin

nakladatelství. Začal jsem dělat, co mě bavilo, a nikdy mě nenapadlo, že budu vydávat deset knih za rok.

Jakou knihu jste dělal jako první autorský i vydavatelsky?

V roce 1992 to byl první díl průvodce Český les. Tehdy bylo vydáno deset tisíc výtisků, dnes se jich již tolič nedělá. Původně jsem plánoval, že vydám průvodce Český les Domažlicko a Český les Tachovsko. Nakonec mě to zláhalo a dnes jsou z toho průvodci skoro po celých západních Čechách.

Která místa ještě chybějí?

V Plzeňském kraji chybí jen Rokycansko a některé části Klatovska. Letos ještě vydám Plánsko. Zbývá vydat Chebsko. Teď se soustředím na Plzeňský kraj a chybějící Sokolovsko a Karlovarsko zatím ponechám. Je to totiž pro mě oblast dost vzdálená.

Všechny jste sám napsal?

Autorsky jsem všechny nedělal, fotografie a redakci ano. Sám jsem napsal sedm průvodců, jeden s Antoninem Kondrysem a jeden s Ladislavou Váňovou. Oba díly Plzeň-jih vytvořil autorský kollektiv Tomáš Karel a Karel Foud, Plzeň-sever Irena Bukačová, Jiří Fák a Karel Foud. Cheb-město dělal Jaromír Boháč a Ašsko Jaroslav Vít. Františkovy Lázně připravil Jaroslav Boháč a spoluautoři a Plzeň napiše Jan Anderle a kolektiv.

***Připravujete nějakou knihu, která podle vás bude zvlášť zajímavá?**

Kromě průvodců vyšla fada, v níž jsou například zazářeny knihy o sklárství v našem regionu, židovské památky či ted poslední Čím ožívá krajina mapující osud pohraničí. Od prof. Jiřího Janského z Prahy mám již první díl rukopisu Kroniky česko-bavorské hranice, na dovolenou do Chorvatska si beru druhý díl. Mohlo by z toho být až šest dílů, jedna kniha by mohla mít kolem tří set stran. Jedná se o události hlavně od roku 1400 do konce třicetileté války. Po prvé to bude nezaujatý pohled z české i německé strany. Profesor Janský píše poutavou formou. Nejen proto si myslím, že kniha by mohla být dobrá.

Stranu připravil
STANISLAV ANTOŠ

Zdeněk Procházka

stavbu tamních domů byl zcela odtezen a jeho kámen odvezен. Rozlohou byl přitom větší i jeho jádro zaujímalo rozlehlější plochu.

Jak Lacembok vypadal?

Hrad tvořila velká hranolová věž z nahrubo pítnasých kvalitních kvádrů, které proto od sedmnáctého až po devatenácté století lidé odvezly na stavby do Krcleb, případně na hráz rybníka pod hradem. Kdyby se tak nestalo, bytelná stavba by v zásadě píetrvala až do dnešních dnů. Hradby byly z méně kvalitního kamene, a proto se jich těžebná činnost tolík nedotkla. První průzkum nasvědčoval, že hrad vznikl ve čtrnáctém a byl opuštěn v patnáctém století. Následující rok jsme v průzkumu pokračovali a podle nalezených šipek, a zejména spálenistě bylo jasné, že hrad zanikl násilně.

Oba rody, jak na Lacemboku, tak na Osvračíně, byly víceméně katolické. Krajem dvakrát táhli husité dobývat Horšovský Týn a je dost pravděpodobné, že v tuto dobu oba hrady vzaly za své.

V poslední době se stalo módni záležitostí hledání drobných kovových předmětů pomocí detektorů. Mají tito nadšenci pro archeologii vůbec nějaký přínos?

je podloží pro ně příliš hluboko.

Zkoumáte památky i jinak než za pomocí lopaty, krumpáče a škrabky?

Průzkum kostelů je sice povrchový, ale přesto pítnáší hodně nových poznatků. Má tu přednost, že nezasahuje do současné situace. Každá sonda, totiž, byť je vedená sebešetrněji, poškozuje lokalitu.

U kostelů, i když člověk předpokládá, že byly prohlédnuté mockrát, se dá zjistit něco úplně nového. Například kostel v Hostouni byl vždy pojmenován jako barokní stavba a přitom nese znaky, které jsou nesporně gotické. Takový průzkum jsem provedl asi ve dvaceti kostelech na Domažlicku.

Používáte profesionálové v průzkumu památek nějakou novinku?

Začíná se užívat dendrochronologie. Ze stromů použitých na krov se dá podle křítek přesně zjistit, ve kterém roce byly poraženy. Dřevo je k dataci nejlepší, u kamene se nic podobného zjistit nedá.

Vaši živností ovšem nejsou výzkumy, to je otázka vaši dovolené, v jakém oboru pracujete?

Po letech, kdy vznikla možnost podnikání, jsem si založil

Rýzmberský kastelán M. Brych

7. února 2001

DOMAŽLICKO

5

V období středověku byl Rýzmberek jedním z nejdůležitějších hradů v jihozápadní části Čech

Stál by Rýzmberek bez třicetileté péče turistů?

Nejzápadnější návrší Kdyňské vrchoviny korunuje zřícenina hradu Rýzmberek. V období středověku patřil hrad mezi nejdůležitější v jihozápadní části Čech, přičemž za své postavení vděčil především dominantní strategické poloze - ovládal totiž vyústění

„Rýzmberek je vyjmutý z památkové péče, a proto státu nevzniká žádná povinnost se o něj starat. V praxi to znamená, že na údržbu nedostaneme žádné peníze, ale na každou opravu musíme mít povolení, problémy máme i s profezákou dutých, nemocných stro-

1999 jich, včetně profesora Janského, pracovalo na hradě pod altánem sedmnáct. Nezahovali do zdí, pouze odklízeli napadané kameny a čistili zdi od náletové zeleně. Vloni v létě přijelo i s profesory již 45 brigádníků a devět dní pracovali na odkrytí přístupové cesty a obnově kamenné opěrné zdi.

„Při válečných požárech padala zeď dolů a vznikl tak u ní vand, po kterém se 300 let chodilo. Představoval jsem si, že brigádníci vezmou krumpáče a začnou kopat. Ale mladí archeologové začali odkryvat štětci pomalu vrstvu po vrstvě. To dělali 4 dny, a tím se poměrně zdrželi. Když narazili na suť, začala se najednou prohrabávat. A tak jsme našli zbytek brány, o kterém jsme se domnívali, že byl dostavěn hrabaty - Stadiony. Podle horního pantu jsme ale zjistili, že zbytek středověké brány je původní, bočně od ní byla nalezena zdíva. Podle plánu jsem měl v úmyslu ubrat násypový vand o tři metry, a to jsme zhruba splnili.“

Kdyňští turisté zatím rozpracovaný stav zakonzervovali. Naštěstí pro ně i pro hrad chtějí studenti letos v brigádě pokračovat. Klub turistů by si jen těžko mohl dovolit zaplatit jinou formu brigád. Mladí naděnci pracují za 10 korun na hodinu, devět dnů práce třiceti studentů přišlo turistický klub na 9 000 korun.

„Zadarmo k nám jezdí parta obětavých brigádníků z Ostravy, loni tu byli 14 dní. Bydlí ve stanech. Obešel jsem už všechny možné sponzory, ale nikdo nám nepřispěje. Všechna čest městskému úřadu a několika sponzorům, kteří nám finančně přispěli. Jinak Rýzmberek nikoho neboli. A to je škoda.“

Milan Brych ukazuje strelu z kuše, kterou prý běžně nachází „zlatokopové“ ve zbytcích starého paláce. Na Rýzmberku se našlo mnoho zajímavých nálezů.

Nahoře ve věži jsou nyní uloženy pamětní desky továrni Třídy, mecenáše turistiky, které byly původně zasazeny do pilotu na vrchu Ráj, mezi sv. Annou a Novou Vsí. V roce 1938 bylo toto území zamino-

na které dnes už lidé nechodi. Kdyňští turisté mají v současnosti 40 členů, dříve jich evidovali 120. Místopředseda klubu Milan Brych se podle vlastních slov snaží, aby Rýzmberek alespoň fungoval.

Milan Brych si vede o kdyňské historii své vlastní záznamy. Foto (sh)

váno a rozbito, desky se zratty. Před dvanácti lety však byly mírně poškozené desky náhle objeveny a nabídnuty klubu turistů. Do té doby někomu sloužily k zakrytí cirkulárek.

„V roce 1973 převzali turisté hrad od městského úřadu, a od té doby na něm pracují. Kdyby nedělali turisté Rýzmberek, tak už tam dneska nebylo nic,“ vzpomíná Milan Brych a listuje ve svých archivních albech. „Věž prakticky nebyla, dvě horní patra byla propadlá, na chatě chyběla střecha, okolí hradu bylo silně zarostlé. Obrovský kus práce odvedl bývalý předseda Jaroslav Pospišil, který hradu obětoval téměř 20 let života. Začátkem osmdesátých let se na hrad přivedla elektrika, celá chata prošla rekonstrukcí, dodělala se nová střecha, podlahy. Během dalších deseti let byly postaveny lavice a stoly, opravil se altán, zbourala dušárná, kompletně byla opravena věž. To všechno díky spoustě brigád v minulosti,

To obnáší starost o běžnou údržbu. V minulém roce se postaral o novou informační tabuli a na chatu, která se stala již třikrát obětí loupeže, byly přidělány nové mříže a vyměněny strhané okapy.

Sylva Heidlerová

Děpolt z rodu Drslaviců zakládá hrad Rýzmberek kolem roku 1280. Majitelé hradu se často měnili. Roku 1620 se Iští zmocnil hradu španělský vojevůdce. V roce 1641 obsadil hrad švédský generál, který poníčil hrad natolik, že se stal neobydlatelným. Hrad je opraven, ale v roce 1648 je opět dobyt švédským generálem Königsmarkem. Odhad z roku 1676 nám přibližuje Rýzmberek již jako zříceninu.

V roce 1697 je prodán Jiřímu Jindřichovi, svobodnému pánu ze Stadionu.

Stadionové drži Rýzmberek až do roku 1908, kdy jejich rod vymřel po meči. Stadionové v letech 1847-48 vystavěli ve zřícenině vyhlídkovou věž. Po roce 1908 vystřídala Stadion věž hrad Schönbornů. V současné době je hrad majetkem Klubu českých turistů Kdyň.

(r)

Foto (archiv KČT)

Všerubského průsmyku.

Ještě dnes je v neposlední řadě chápán jako symbol kulturní historie Kdyňska. A to hlavně díky kdyňskému Klubu českých turistů, kteří ho již téměř 30 let při minimálních finančních prostředcích udržují.

O tom, co všechno museli turisté hradu obětovat, jsme si povídali s místopředsedou klubu Milánem Brychem.

mů, které ohrožují návštěvníky,“ začíná vyprávět Milan Brych a pokračuje: „Na hradě nám přestali pomáhat rybáti, protože nebyla realizována dohoda o převodu staré pllovárny. Požádal jsem o pomoc regionálního historika Zdeňka Procházku, který mi doporučil spolupráci s pražskými studenty.“

Milan Brych tedy kontaktoval tyto mladé lidi a již v roce

NOMEN OMEN

dr. T. DURDÍK

Některé jeho střely od boku po příchodu na Rýzmburk:

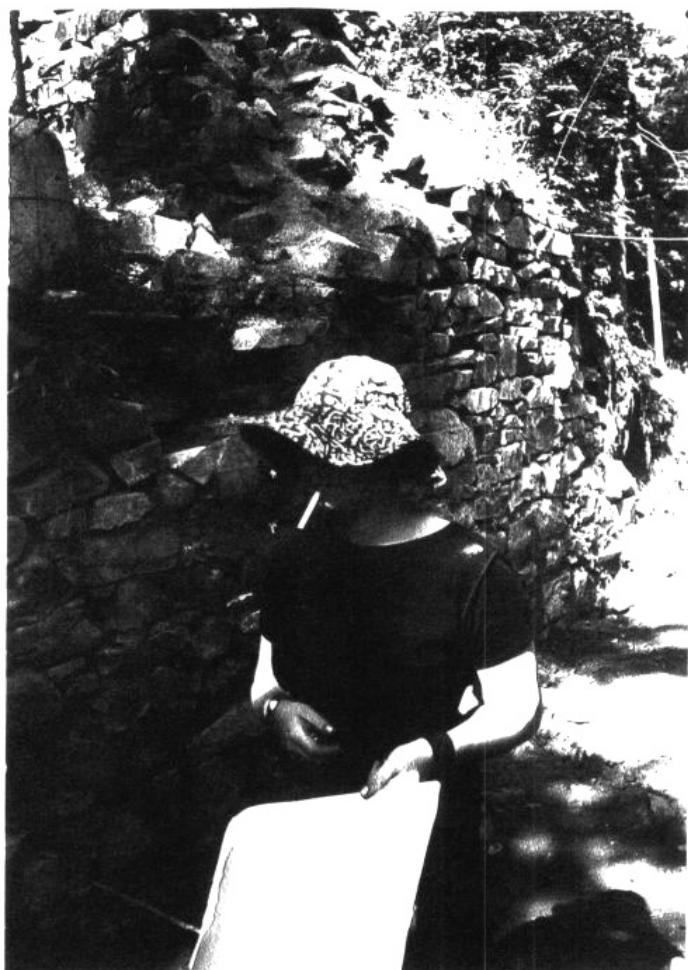
K prof. Jánskému: „Máte vypracovaněj nějakéj projekt?“ (Nic netušící prof. neměl)

Ke Kamile Věšínové: „Vy studujete archeologii?“ Kamila: „píp“ Dr. Durdík: „Tak si dejte pozor, abyste tam brzo neskončila!“

K fotograjujícímu p. Brychovi: „Aby vám nepraskla čočka!“

Následuje soustavný Kamilin diplomatický nátlak spočívající v předkládání pečlivé dokumentace a jiných tricích, dr. Durdík jihne a ptá se, jestli je na Rýzmburku něco k jídlu. Poté, co spořádá skvělý rýzmberský guláš za pouhých 40 Kč, se náš první kastellolog historicky rozhoduje, že s Kamilou převezme vedení výzkumu po těch nemožných Plzeňácích. Po jeho odjezdu je slouženo slavnostní Te Deum v hradní kapli.

Kamila prezentuje své výkresy a jiné přednosti

• Kamila si upravuje živůtek a dr. Durdík v náhlém osvícení činí historické rozhodnutí. Zcela v pozadí šedá eminence této manžestrové revoluce prof. Jánský (kam čert nemůže nastrčí ženskou).

Dr. Durdík na druhém nádvoří (pohled z věže)

Něco z dokumentace

V KDYNI, okr. Do
24.7.2001

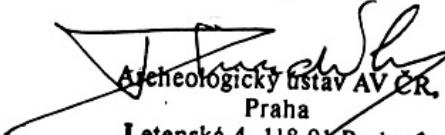
VĚC: DOHODA O PROVEDENÍ ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU.

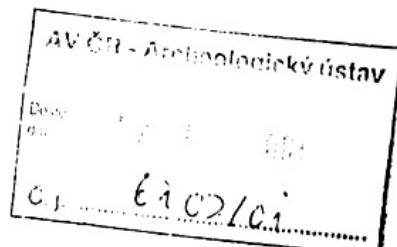
Toto je dohoda o provedení archeologického výzkumu na hradě Rýzmburk, okres Domažlice, která byla uzavřena mezi Klubem českých turistů, zastoupeným panem Milanem BRYCHEM (r.č. 600522/0628) a Archeologickým ústavem AV v Praze.

Výzkum probíhá jako předstihový záchranný výzkum v prostoru 2. brány mezi prvním a druhým nádvořím, před zahájením terénních úprav cesty na druhé nádvoří pod vedením AÚ ČAV Praha. Na místě působí jako technik Kamila VĚŠÍNOVÁ, studentka archeologie na Ústavu pro pravěk a ranou dobou akademie FF UK v Praze.

ZA Klub českých turistů
Milan BRYCH

ZA AÚ ČAV Praha
Letenská 4, 118 01

Archeologický ústav AV ČR,
Praha
Letenská 4, 118 01 Praha 1
IČO: 62985912
12

ZPRÁVA O ARCHEOLOGICKÉ AKCI

Systém ARCHIV - ARÚ AVČR Praha, odd. prostorové archeologie

AKCE

Zaškrtněte některou z možnosti, nebo vyplňte podle heslářů. V rubrice DRUH AKCE můžete uvést max. tři hesla (čísla), oddělených lomítkem. V rubrice ANALÝZY uvedte libovolný počet hesel.

Soubor:

Dokl

dn

č.j.

6.08.01

ZPRÁVA [x] (Hlášení) [] RZ - BZO [] Nál.zpr. [] (Liter.) [] (Mater.) [] (Jin.zd.)	KATASTR (hlavní) KOUT NA ŠUMAVĚ hrad RÝZMBERK		DALŠÍ KAT.Ú.	
	ADMIN.O.		OKRES Domažlice	PŘ.Č.AKCE (pro ARÚ)
	PODNET STA	DRUH AKCE 51	ANALÝZY	
VEDOUCÍ VÝZKUMU PhDr. T. Durdík, DrSc., - Kamila Věšínová		INSTITUCE ARÚ, FFUK	ROK (od-do) 2001	PŘESNÉ DATUM 7. 2001

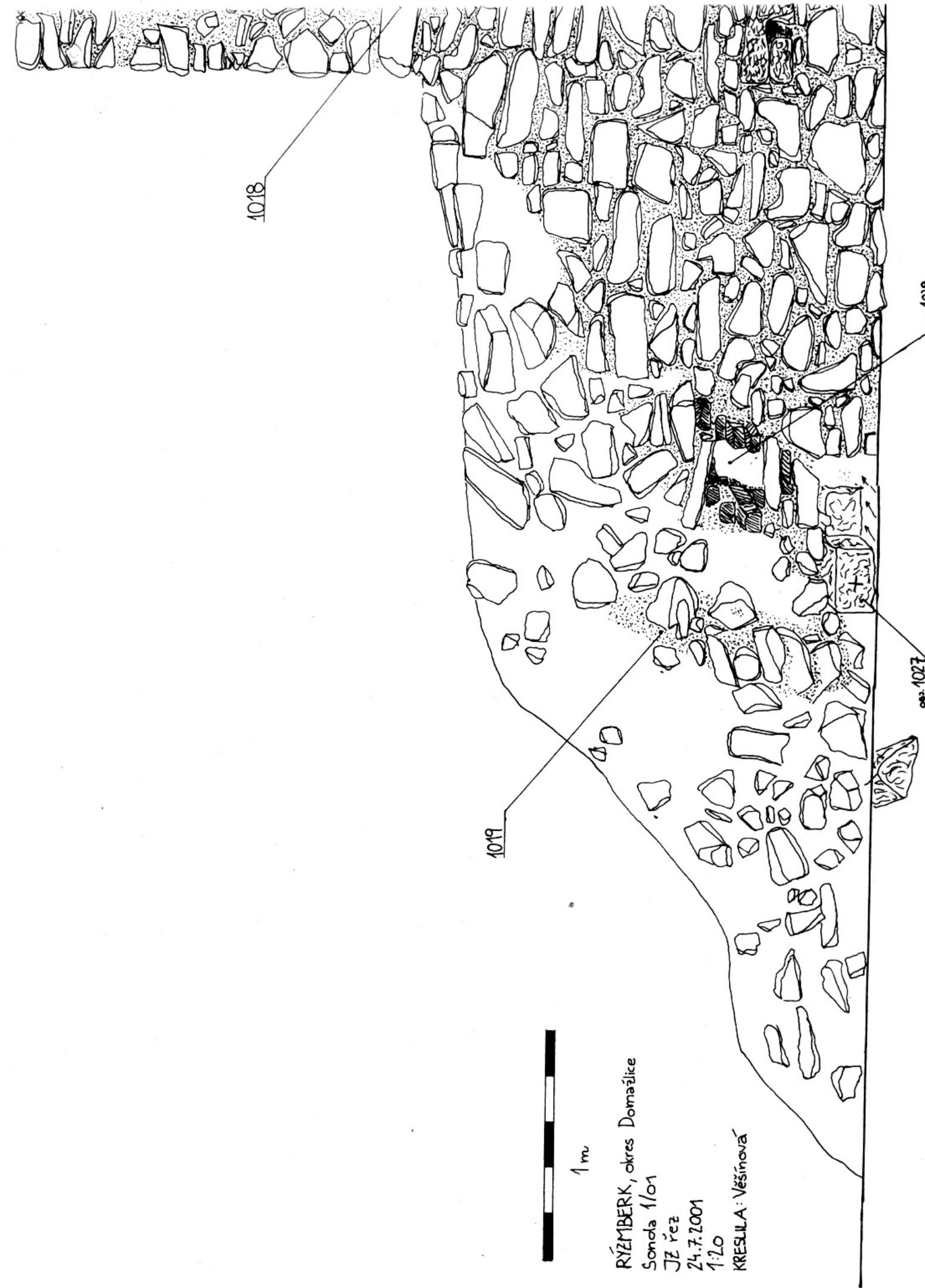
LOKALIZACE/OKOLNOSTI/JINÉ OZNAČENÍ (max. 110 znaků)		DRUH MAPY [] ZM25 [x] ZM10 [] 1:1000 jiný:	Č.MAPY 21 - 24 - 16 Pozn.: Souřadnice všech bodů jedné akce je nutno udat od Z:J s.č.jednoho listu!
Zříceniny hradu Rýzberk		NALEZIŠTĚ JE [x] v daném Bodě (bodech) [] na dané Linii [] v Ploše mezi body [] v Okruhu daného bodu	PŘESNOST LOKALIZACE [x] 1 přesně (geodeticky) [] 2 s rozptylem cca 25 m [] 3 s rozptylem 200-300 [] 4 pouze kat.území
Základní údaj, bliže označující naleziště/akci. Podle možnosti uveďte traťové jméno, ppč., jméno majitele pozemku, údaj o původu nálezů atd. Rozvedte v POZNAMCE.		SOUŘADNICE 1. 287 : 169 2. : 3. : 4. : 5. : 6. : (mm od Z:J s čáry) 7. : 8. : 9. : 10. : 11. : 12. : Více než 6 páru souřadnic uvádějte jen u dálk.výkopů (31,42). V těchto případech uveďte přesnou lokalizaci jednotl. komponent!	
ZAPSAL: Dr. T. Durdík, DrSc - K. Věšínová 01		PODPIS: <i>Kamila Věšínová</i> <i>T. Durdík</i>	

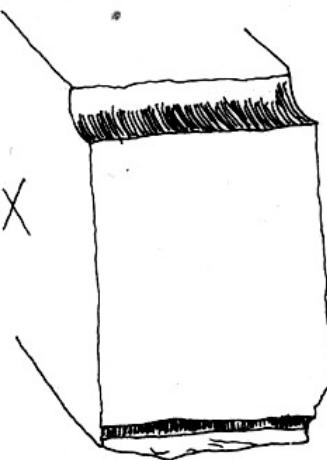
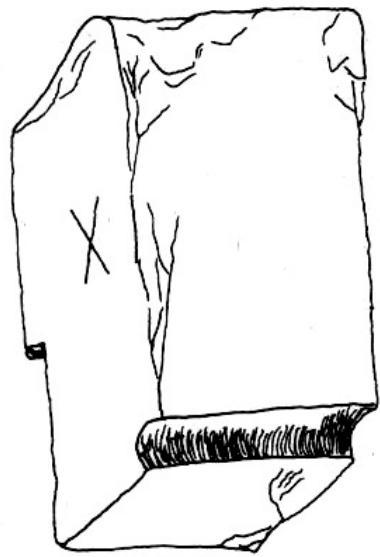
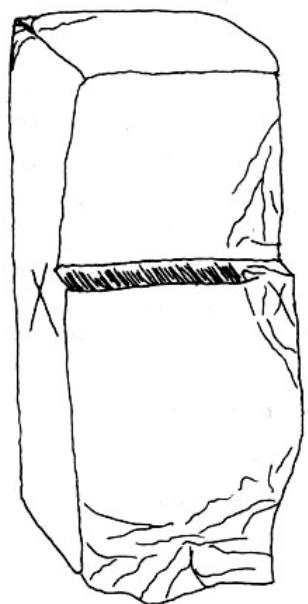
POZNÁMKA (Doplňující popis naleziště či nálezů; pokračujte na volném vloženém listě.)
V souvislosti s úpravami přístupové komunikace byl zkoumán prostor 2, brány do potřebné úrovně, která neprodala destrukční vrstvy. Bylo zjištěno, že brána v hlavní hradbě měla kulisovou podobu a k její JZ špaletě bylo v další fázi přizděno mladší zdivo. (smíšené). Byly nalezeny části tesaného ostění a rapsa závory. Ostění brány v parkánové hradbě bylo přezděno v mladších fázích života hradu.

LITERATURA (Výběr, zejména původní publikace a novější materiálové práce s dalšími odkazy.)

Příjmení, jm. autora(u), rok publ., str., zkratka citace (názvu časopisu, názvu monografie)

NÁLEZOVÉ ZPRÁVY (U č.j. nález. zpráv připojte "NZ", u č.j. mimo ARÚ do závorky zkratku instituce.)

RÝZMBERK 2001, okr. Domazlice
S:1|01
detail stavebního článku z vr. 1021 při 1024b
22.7.2001
KRESLILA: Veselová
1:5

Pověsti z „našich hradů“ (repro z knihy Z. Procházky Po skrytých stezkách Domažlicka)

Hrad Rýzmberk s pověstí o záhadné studni

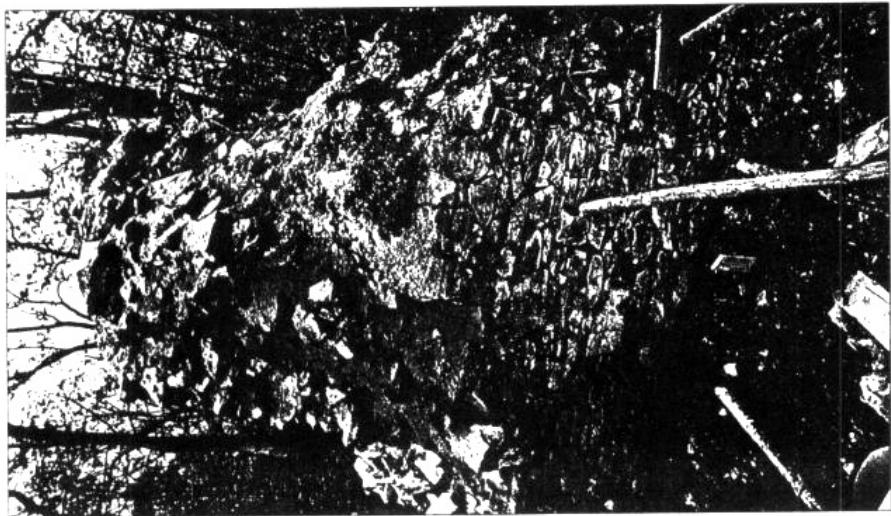
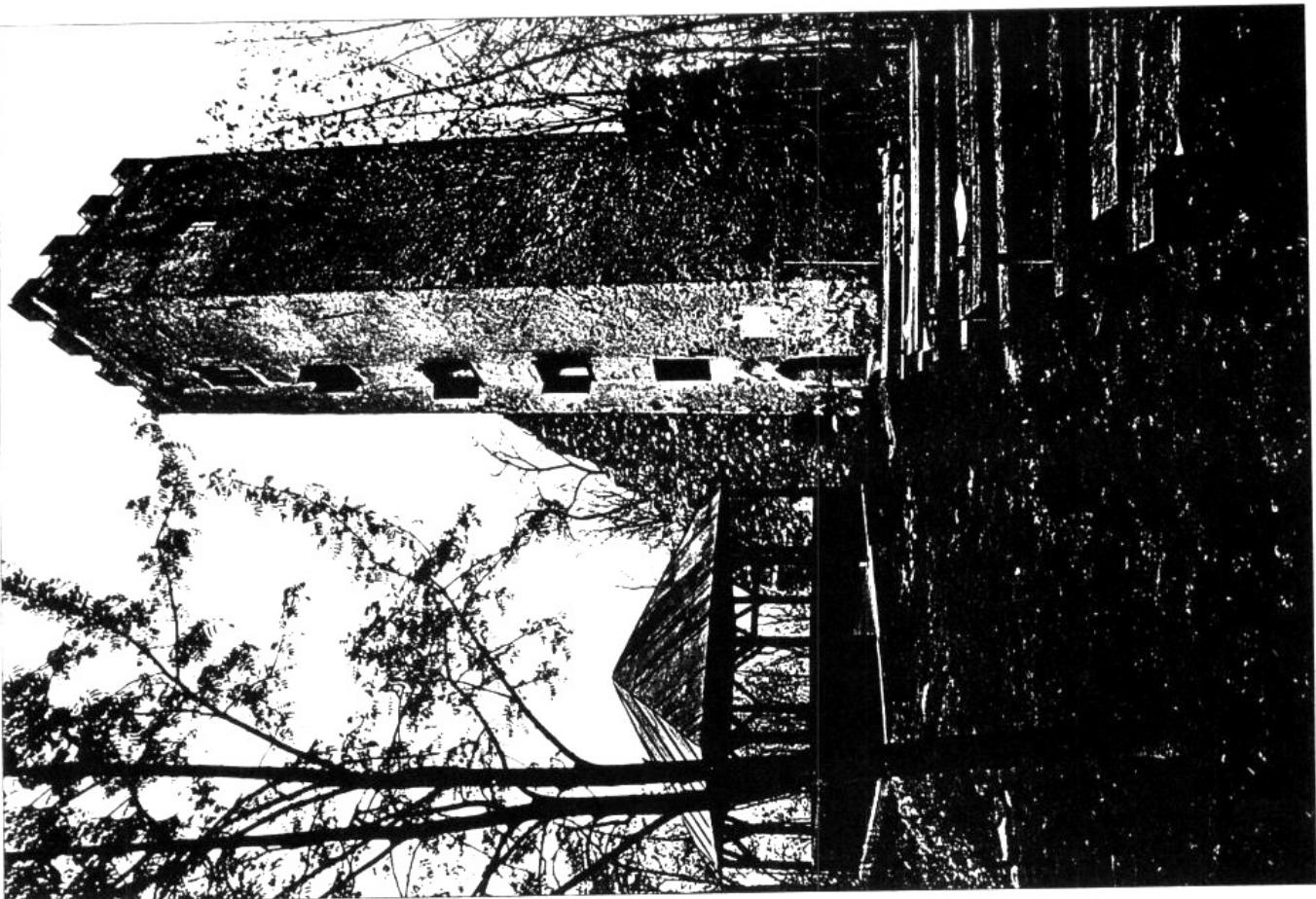
Výrazné návrší, jež se jako štit zvedá proti Všerubskému průsmyku, kterým do Čech vstupovala jedna z nejstarších a nejfrequentovanějších zemských stezek, přitahovalo pozornost člověka od pravěku. Nejdříve zde stálo pravěké pozdně bronzové hradisko, jehož rozlehlé zemní opevnění využil středověký hrad založený rodem Drslaviců ve 2. polovině 13. století. Hrad, jehož areál se postupně rozrůstal, měl v 1. polovině 16. století již 3 nádvorí, z nichž druhé a třetí bylo obehnáno dvěma liniami hradeb s dělovými baštami. Ještě na konci třicetileté války byl mohutný hrad částečně obydlatelný, ale již v průběhu 2. poloviny 17. století byly jeho paláce, hradby a bašty popořeny, aby se zde již nikdy nemohly usadit roty drancujících žoldnérů. Většinu kamene ze zříceniny odvezli poddaní ke stavbě panských objektů do blízkého Kouta, který se stal novým správním centrem bývalého rýzmberského panství. Další vlna zájmu o hrad nastává až v období romantismu, kdy se zříceniny stávají vyhledávaným cílem výletníků a místem veselíc okolního obyvatelstva. Majitel panství Stadiarové zde staví rozhlednu a zakládají hospodu, v níž stará klínice Pešková prodává výletníkům pivo z koutského pivovaru. Opravena a částečně prokopána byla i vlastní zřícenina, která je dnes majetkem kdyňské pobočky Klubu českých turistů. V roce 1936 tu vzniklo první přírodní divadlo, které bylo obnovenovo a rozšířeno v roce 1958. Dnes je zde každoročně pořádán tzv. Rýzmberský guláš – festival folkové a trampske písni. To je jen velice krátký exkurz do dějin významného pohraničního hradu jihozápadních Čech, jehož dějiny jsou již samy o sobě historickým románem plným nevšedních událostí. Jen stěží bychom vybírali příběhy z nejzajímavějších a marně zvažovali, který z osudů jeho majitelů by čtenáře zaujal nejvíce.

Ve světě stromů

Stromy mají zvláštní moc. Když se dotkneme jejich těla nebo přiložíme ucho na jejich kůru, ucítíme nebo uslyšíme proudění energie uvnitř kmene. Dub má velkou životodárnu silu zemní podstaty a proto nás posiluje kliadem a vyrovnaností. Buk má podobnou hodnotu, ale progresivnější. Proto nám pomáhá v rozhodování a posiluje naši cílevědomost.

Mohutný buk pod valem hradu je jen jedním z mnoha velikánů, kterým se na tomto zvláštním místě výborně daří. Rozpraskaná kůra dubu i stříbritě hladký kmen buku přímo vybízejí k pochlazení. Nabírat energii s pomocí stromů je skutečně účinné, zvláště u těchto pamětníků minulosti.

Uvedeme zde tedy alespoň několik pověstí, na které chves v historických studiích o hradech již nezbýva místo. Takřka otázkou života a smrti byla pro posádku oblézeného hradu pitná voda. Pramen živé vody byl nespinělým přáním pro mnohé ze stavebníků rytířských sídel. Z tohoto důvodu se na většině výšinných hradů vyskávaly do skalnatého podloží nádržky či cisterny, do nichž byla sváděna alespoň voda dešťová. Rýzmburk měl studnu s živým podzemním pramenem, o niž se vypravovaly různé, pro člověka 21. století nepochopitelné pověry. V 16. století musel např. vodu ze studny vásit pouze k tomu určený starý muž, neboť se věřilo, že když ke studni přijde žena v měsíčním cyklu, voda se ztratí. Podle jiné pověsti se ve studni naopak ztrácely ženy, které sem pro vodu přicházely. O zdejší studni koluje rovněž pověst, podle níž měla podzemní přívod vody. Když do ni lidé vhodili kachnu, vyplavala příy v potocí daleko za hradem. Stejná pověst se však vztlahuje i k nedalekému hradu Roupovu a dalším památkám. Dnes je studna, která byla viditelná ještě na konci 19. století, zasypana a zakryta strubem výletní restaurace.

Podle jiné pověsti bloudil hradem vždy jedenkrát za 100 let pýšná Apolena, dcera jednoho z dávných majitelů hradu. Poznáte ji podle jablka, které drží v ruce, aby je nabídla ctnostnému mladíkovi, který by ji mohl jako jediný vysvobodit. Když totiž nechala ve své pyše potrestat mladého myslivce smrtí za to, že chtěl okusit jablko z její jabloně. Sotva byl mladík zazděn do hladomorny, uschlá jablona a zákratko po ni odesla na pravdu boží i pýšná Apolena.

Na pokraji reality a nepotvrzených bájí stojí informace o tom, že Rýzmburk navštívila francouzská spisovatelka George Sandová a ten ji posloužil jako romantická předloha zříceniny v románu Consuela.

U vchodu do hradu nás vitají výkopavky, které odhalují mohutné zdívo hradní brány. Zároveň jsou otevřely přechod do minulosti – zdá se, že zde poněkud smutné. Sam hrad i jeho okolí však nabízí příjemnější zážitky a proto je hogně navštěvován.

Vpravo pohled na rozhlednu, vystavěnou v 1. polovině 19. století. Stadiony vč. zříceninach hradu

Tři zakleté panny na hradě Nový Herštejn

Kachel s vyobrazením krále Vladislava Jagellonského vykopaný na Novém Herštejně

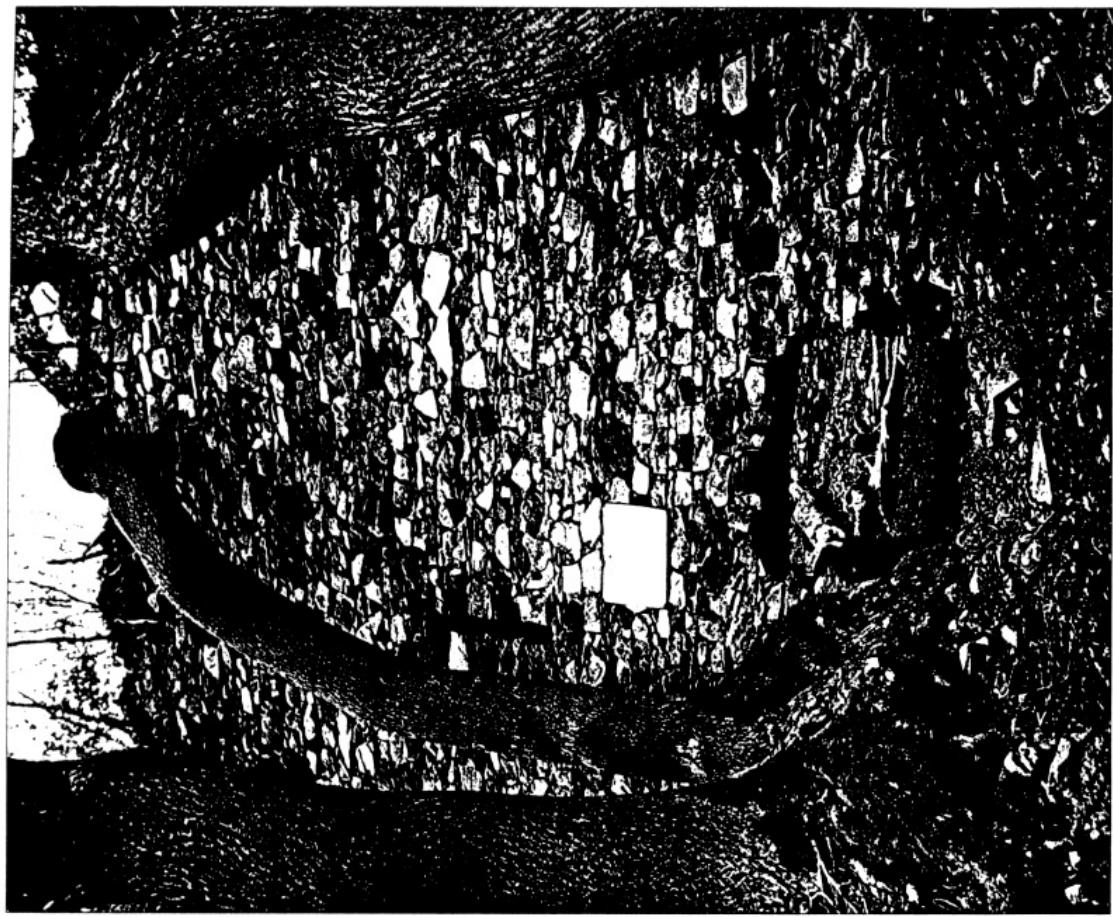
Pozůstatky hradu Nového Herštejna nedaleko Kdyně patří k nejzachovalejším hradním zříceninám v západních Čechách. Malebnost místa dokresluje porost starých buků chráněný přírodní rezervací, v níž se vyskytuje i řada vzácných rostlin. Prvenství má především nevšední aron plamátky, který v takovém množství roste jen na Herštejně. Zatímco blízký hrad Rýzmburk je postřílen nejrůznějšími civilizačními zásahy, na Herštejně prozatím vládne klid. Jeho tvář se výrazně mění jen každým ročním obdobím. Na jafe je okolí zříceniny pokryto rozkvetlými koberci kyčelnice a jaterníku, na podzim se nad ní rozpiná zlatavá klenba korun letitých buků. Strhující podivou poskytuji i mlhavé listopadové dny, kdy z husté mlhy vystupují bizarní úseky zdíva s klenutými otvory oken. Tu náhle z dálka zazní dusot kopyp osamoceného koně, který se však brzy změní v pouhé šelesty větru v korunách stromů.

Jsťe ne náhodou hrad několikrát navštívil průkopník romantické kastelologie hradů českého království – František Alexander Heber. Tehdy ještě pod hradem stával kuželník s dřevěným lavicemi, kde žovíální lesník hostil poutníky pivem z vrchnostenského pivovaru v Chudenicích, chlebem a vlastní zvěřinou. Práv zde se Heber doslechl o kouzelníkovi, který byl schopen hrad zahalit neprostupnou mlhou a uchránit jej tak před každým nepřitelem. Další pověsti, které si vnímavý poutník po českých hradech zapsal, měly již racionalnější jádro a vztahovaly se k obléhání hradu bavorskými vojsky v roce 1475. Tehdy Nový Herštejn vlastnil Jan Velhartický z Herštejna, který se zapletl do česko-bavorských pohraničních válek. Češti a bavorští rytíři si navzájem plenili své statky a tuto činnost legalizovali tzv. opovědnými listy, kterými si podle tehdejšího

Osamělý starý strom porosty mechem uprostřed zbytků paláce (vlevo)
Dole – vchod do paláce

Tři zakleté panny na hradě Nový Herštejn

Výklenky vystavovali otevřené nepřátelství. Výšší cíle byly většinou jen průhlednou záštěrou a přes hranice tu k českému Novému Herštejnu, jindy k bavorskému Lichtenštecku, hnali rytíři a jejich pacholci ukradená stáda dobytka. V pátek hořely vši na bavorské straně a hned následujícího dne v Čechách. Čas od času byla mezi bavorským knížetem a českým králem nebo zástupci vyšší šlechty sepsána mírová smlouva a v pohraniční krajině zaváděl nakrátko zdánlivý pořádek a mír. Právě takové jedno přiměří se stalo Janovi osudným. Již v roce 1474 byl Bavori zajat a na přímluvu české šlechty pod slibem lojalitě k bavorskému knížeti Albrechtovi a jeho služebníkům propuštěn. Nepokojný herštejnský pan ale znova a znova vyjížděl na panství bavorských sousedů, kde loupl, pánil a zajímal. Jeho konec se však rychle blížil. Bavori měli již jen jediného nepřitele, jejich vojsko překročilo v roce 1475 hranici a na hrad pchnou silou zaučilo. Ještě dnes se na Herštejně ukazuje rozsáhlý a dosud jediný průlom v hradbách, kterým tehdy nepřítele do hradu vnikli. Jana i s rodinou zajali a odvezli do vězení v bavorském Štrubinec - Straubingu. Obsazený Herštejn vojsko vypálilo a poborilo. Intervence Janova mocného přítele Zdeňka ze Šternberka u bavorského knížete Albrechta tentokrát nic nepomohly. Do Čech se bývalý herštejnský pán vrátil po ročním žaláři s podminkou, že kníže zaplatí 1 000 zlatých výkupného. Musel prodat zpustošené herštejnské panství a uchýlit se na tvrz v Lomci u Klatov.

Tolik historická fakta.

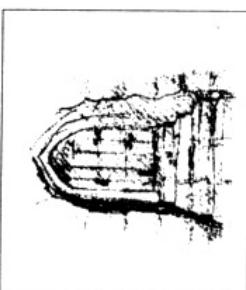
K dobývání hradu se však vztahuje pověst, kterou fořt z hájovny pod Herštejnem vyprávěl nejradiji. Když už bylo jisté, že hrad nevydrží opakováné útoky nepřátele, nechal Jan nanosit všechny své naložené poklady do štíhlé okrouhlé věže. Nakonec přidal i poklad nejčasnější, tři své ještě velice mladé dcery, které nechal i s poklady do věže zazdít, aby se nedostaly do rukou drsných žoldnérfů. Zákratko se již Bavori nahrnuli průlomem v hradbách do hradu a vše živé pobili. Vyprávělo se, že stejný osud stihl i nevinné sestry v podzemní kobce věže, která se od té doby nazývá Panenská. Než se poutník plný dojmu vydal do opuštěných zřícenin, neopomněl fousatý lesník dodat, že křehké panny může vysvobodit pouze poctivý mládeneček, který se do hradu vydá v noci o květné neděli. Protože již tehdy bylo takových mládenců poskrovnu, mnoho si od své rady nesliboval.

Posezení i kuželník při cestě na hrad již dávno zanikly,

Stromy, které se živí emocemi

Na trosekách hradu Nový Herštejn je opravdu dobré znát jeho dlouhá a pohnutá historie. Zbyla jen obyná věž, která magicky přitahuje návštěvníky. Když vystoupají až na vrchol kamenného ostrohu, upoutá je především jednou téměř uzavřený prostor paláce. Uvnitř i kolem něj roste několik stromů, které se derou na světo svými svahnatými kmeny, připomínajícími bájná hady, jakoby jím davné dramatické události dodávaly obrnění energii. Magickou silou však dýchá celý hrad. Jeho zlaté časy patřily předešlém středověku, když pěkypoval životem a ruchem. Právě z této doby mohly pocházet různé tajemné příběhy. I já jsem chtěla o této romantické zřícenině více vědět. Ve věži jsem se zastavila a snažila se naladit na vibrace budovy, která kdysi hrála čněla do okoli. Po nalaďení na atmosféru minulých časů jsem zaznamenala zvláštní vizualizaci. Před mým vnitřním zrakem se objevila žena, spíše připomínající madonu nežli malou dívku. Na levé dlaní mi ukázala zářící ránu. Stejnou ženu jsem spatřila ještě sedící a za ni na schodišti se objevily staré dveře. Co bylo za nimi jsem se nedozvěděla. Snad někomu z vás se totiž tajemství hradu Hernějna podaří odhalit.

Donjon hradu Nového Herštejna v severní stranu, vyhlížející jako tělo mořských hadů. Tři zakleté panny na hradě Nový Herštejn

Hrad Osvračín a pověst o zasypané hostině

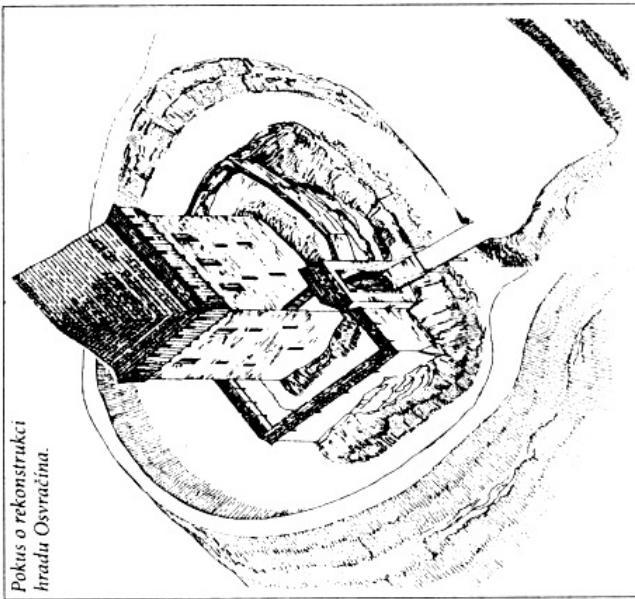
Ktémž zapomenutým hradům Domažlicka patří zbytky rytířského sídla vybudovaného na strmem návrší nad vsí Osvračín položeném 4 kilometry jižně od Stánekova. Od fotbalového hřiště, rozkládajícího se na okraji vsi, stoupá k zalesněnému vrcholu strmá pěšina, která poutníkům přivede na kuželovité hradisť, obklopené hlubokým příkopem.

Zaniklý hrad nabízí návštěvníkům jen nepatrný úsek nároží obvodové hradby a ani okolní borový les prorostlý bezem a kopřivami k malebnosti místa ničím nepřispívá. Přes tu zdlánlivou neatraktivnost má místo svoje velká tajemství a seznámí-li se návštěvník s jeho minulostí a vysledky nedávného archeologického výzkumu, neodchází od soudu s prázdnou. Když jsme zde v roce 1997 založili první sondu archeologického výzkumu, myslíl jsem, že z hradu, vystavěného nad blízkou vsí, se dochovaly pouze zbytky zakladového zdíva a vše ostatní rozebrali v uplynulých staletích obyvatelé Osvračína na výstavbu svých usedlostí. Již při hloubení první sondy se na hradisť „vyškrabala“ stařenka ze vsi a vyprávěla nám pověst o zasypané hostině uvězněné kdesi v podzemí zdejšího hradu. Prý stačí jen přiložit ucho k zemi a když je večer nebo v noci klid, ozývá se z podzemí hradu zřetelný cinkot jidelního náčiní, tlumené hlasy a cinkání poháru narázejících na sebe. Aniž bychom pověst přikládali jakýkoliv význam, museli jsme zkrátka dát neznamě vypravěčce svým způsobem za pravdu. Celé tři dny jsme v kamení a sutí hloubili sondu, která se postupně měnila v úzkou hlubokou a spátně přistupnou šachtu. Když jsme v několikametrové hloubce narazili na zed, museli jsme další práci vzdát a bohatší o zkušenosť založit sondu větší velikosti na jiném místě. Šestí nám přálo. Zákratko jsme přímo v sondě objevili střílnové okénko, které jak se později ukázalo, procházelo 2,20 m silnou zdí a osvětlovalo přízemí hradního paláce. Na podlahu objektu jsme se však ani v hloubce 5,30 m nedokopali. Zcela úspěšní jsme proto byli až v roce 1998, kdy jsme v sondě označené VII B konečně narazili na vrstvu vypálené mazanice s nálezy a později i podlahu hlavní obytné věže. Na základě výzkumu bylo možné rekonstruovat jak podobu hradu s mohutným donjonem, tak i podstatně doplnit kusou historii sídla. Hrad nebyl v průběhu

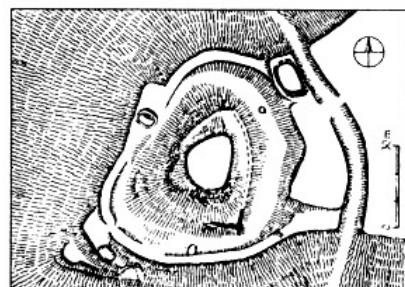
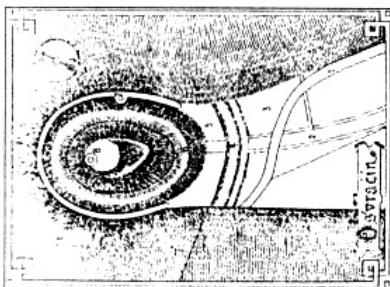
15. století opuštěn, jak se až dosud předpokládalo, ale padl s velkou pravděpodobností v plen husitským vojskům při obléhání nedalekého Horšovského Týna obsazeného katolíky, které se uskutečnilo v roce 1422 a znovu roku 1431. Nejstarší kulturní vrstvy bezpečně prokázaly založení původního, patrně ještě dřevěného hradu v období 2. poloviny 13. století. Stalo se tak za historicky známé osobnosti Zdeňka z Osvaldova a uváděného v roce 1289. Kamenný hrad si jeho majitelé rytíři z Otěšic neužili dlouho, zanikl mohutným požárem v 1. polovině 15. století. Zanikové vrstvy spáleniště navíc obsahovaly hrוטy šípek do kuse a zdivo hradu prozrazovalo, že bylo poddolováno a umytno bořeno.

A hostina? V určitém smyslu se snad i jí podařilo objevit. Ve spálené vrstvě mazanice, která vyplňovala přízemí stavby, byly při zdech objeveny nespálené kůstky zajíce, slepice, holuba a dalších drobných živočichů. Můžeme se snad domnítat, že husitská posádka vypálený hrad snad ještě nějaký čas obývala a v jeho zříceninách po svém hodovala. Hluboké sondy, které osvětily podobu hradu, byly zasypány, hrad zaměřen a dokumentován měřítkou skupinou pražského archeologického ústavu, v němž jsou uloženy i všechny archeologické nálezy z tohoto hradu.

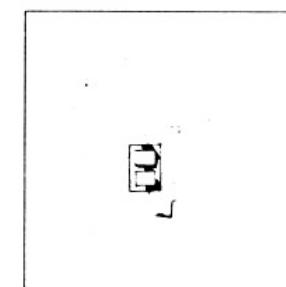
Pokus o rekonstrukci hradu Osvračína.

Záběry z archeologického výzkumu. Shora - 5 m hluboká archeologická sonda v naroží obytné budovy, vrstva spáleniště po dobýti hradu, střílnové okenko, dnes zakryté ženitou.

Osvračín na plánu ze Sedláčkových „Hradů...“ z konce 19. stol. (nahore)
Plany hradu Osvračína doplněné o výsledky archeologického výzkumu provedeného Z. Prochazkou z roku 1978 a 1999

Hrad Osvračín a pověst o zasypané hostině

Starý Herštejn

Khistorickým památkám řídce navštěvovaným, a kvůli jejich položení ve vojenském prostoru v minulých letech nepristupným, nalezi i zřícenina Starého Herštejna nad Pivoní. Podle pověsti založil hrad Radibold z Eggenmontu, předek falckých rytířských rodů Elsenbergů a jejich příbuzných Nothaftů. Jednou při lovu v pohraničních hvozdech zde ztratil Radiboldův syn milovanou ženu Elsu, k níž jej teprve po měsících hledání přivedl ochočený jelen, o kterého se Elsa v lese starala. Od této pověsti je rovněž odvozováno německé jméno hradu, které bylo původně Hirschenstein – jelení hrad – kámen, i v jeho sousedství vystupují hory Elsenberg – dnešní Lysá hora.

Historické počátky hradu jsou velice složité a do značné míry nepoznané. Na základě jeho nově zpracovaných dějin hradu, které za pomocí dosud nepoužitých německých pramenů provedl Jiří Janský, byl Herštejn skutečně založen německou šlechtou. V období česko-bavorských válek roku 1266 hrad dobyl a následně opravil český král Přemysl Otakar II., který z tohoto významného hraníčního bodu ovládal část česko-bavorské hranice. Jeho nejstaršími známymi majiteli byli bavorští Schwarzenburgové. Do českých rukou se dostavá, i když ne definitivně, teprve v roce 1331, kdy jej získává pražský biskup Jan IV. z Dražic.

Z pohnutých dějin zapomenutého hradu stojí za zmínku alespoň dvě krátké epizody. Dne 17. května 1421 dobyli hrad domazláci husitě a upálili zde 17 zajatých osob.

O 100 let později se hrad stává sídlem obávaných lapků, kteří pod vedením majitele hradu Zdeňka Dobrohosta z Ronšperka loupi na zemských stezkách procházejících okolím hradu. V roce 1510 Herštejn dobylo a rozmetalo královské vojsko pod vedením nejvyššího purkrabího Zdeňka Lva z Rožmitálu. Tímto historickým aktem aktivní uloha hradu v dějinách regionu končí.

V průběhu 17. století se množí zprávy o italských hledačích drahyčích kamenů, kteří navštěvují Starý Herštejn a v okolních skalách hledají drahé kameny.

V 17. století hrad navštívil milovník krás české země jezuita Bohuslav Balbín. Jinou vzácnou návštěvu hostily zříceniny v roce 1841, kdy do nich vstoupil průkopník české kastellologie F. A. Heber.

Z archeologických nálezů na
Starém Herštejně

Znovuobjevení hradu

Dnes je zřícenina přístupná po červeně hřebenové značce. V celé úzké skály se vypínají zbytky okrouhlé věže, které jsou mimo val a příkopu jediným výrazným zbytkem hradu. V zadní části skalnatého hřebene stula druhá věžová věž, jejíž pozůstatky se podařilo objevit v roce 1989. Ze zbytku rozpálené věže se otevírá působivý pohled na hultravské pásma s Černohorem i poblíž do hluhokho udatu s hranicemi Ne-manicemi a blízce Bavorska.

Perspektivy dalšího výzkumu

– Starý Herštejn

Bez komentáře

Díky

kytaristům Krlešovi, Ondrovi Matějkovi a Martinovi Štencelovi za jejich recitaly u táboráku

Lukáši Ferklovi za dovlečení superdalekohledu k pozorování na věži

Vydala a sponzorovala fa J. Jánský & family s. r. o.